

Zwiad ekologiczny

Aleksandra Jastrzębska-Kołodzyńska

Jak zostałam koordynatorem ścieżki ekologicznej? – czyli moja droga do edukacji ekologicznej

Próby wprowadzenia podstaw edukacji ekologicznej (zwanej też środowiskową), podejmowane w niektórych placówkach szkolnych, znalazły oficjalną aprobatę w 1989 r., wówczas bowiem wydano zarządzenie w sprawie zasad prowadzenia działalności innowacyjnej w szkołach (Zarządzenie Nr 62 Ministra Edukacji Narodowej z dnia 16.XI.1989 r.).

Jednak twórcza działalność nauczycieli, z zapałem realizujących własne programy edukacyjne dla poszczególnych klas, a czasami nawet dla całej placówki, spotykała się często z niezrozumieniem ze strony władz oświatowych. Brak entuzjazmu wynikał między innymi z faktu, że efektów edukacji ekologicznej nie dało się wymierzyć natychmiast, na przykład liczbą finalistów konkursów czy olimpiad, na podstawie której sporządzano listy rankingowe poszczególnych szkół.

Decydującą zmianę spowodowała, rozpoczęta w 1999 r., reforma szkolna; dzięki niej edukacja ekologiczna stała się obligatoryjnym przedmiotem realizowanym w formie ścieżki ekologicznej na poziomie szkół podstawowych i gimnazjów, a w szkołach ponadpodstawowych, w zależności od ich profilu, w formie odrębnego przedmiotu. Dopiero od tej chwili nauczyciele innowatorzy – twórcy nowych rozwiązań w dziedzinie edukacji ekologicznej – mogą oczekiwać aprobaty i pełnego zrozumienia dla swoich działań.

W moim przypadku obecne działania, w ramach ścieżki ekologicznej, poprzedziły następujące etapy:

- **Integracja międzyprzedmiotowa.** W latach 1989-1994, w klasie o profilu biologicznym, współpracując z zaprzyjaźnionymi nauczycielami, wprowadziłam zasady integracji międzyprzedmiotowej (biologia, geografia, plastyka, muzyka i kultura fizyczna). Formą ich realizacji stały się zajęcia w ramach „warsztatów terenowych”, których zasadniczym celem było doprowadzenie, w procesie nauczania, do całościowego postrzegania człowieka i środowiska.
- **Nauczanie zintegrowane.** Realizację procesu dydaktycznego łączącego kompetencje i treści nauczania kilku przedmiotów oraz określonych treści wychowawczych prowadziłam w ramach zajęć pozalekcyjnych szkolnego koła ekologicznego i koła Ligi Ochrony Przyrody. Zajęcia te odpowiadały zasadom określanym wówczas jako mikrosystem ekologiczno-wychowawczy czyli MEW.

- **Wprowadzenie zintegrowanego przedmiotu „kultura ekologiczna”.** Jego program opracowałam łącząc w jedną całość określone treści i umiejętności z zakresu wybranych przedmiotów nauczania. Przedmiot kultura ekologiczna, wprowadzony dla całego ciągu klas (w zamierzeniu od klasy III do klasy VIII) w wymiarze 1 godz. tygodniowo, został zrealizowany dla roczników 1986, 87 i 88 w klasach od III do VI (ze względu na zmiany organizacyjne w ramach reformy szkolnej). Wymieniony przedmiot jest jednym z elementów, opracowanego przeze mnie, autorskiego programu edukacji środowiskowej, realizowanego w zatrudniającej mnie szkole, od roku 1995 do chwili obecnej.

Obecnie przedmiot „kultura ekologiczna”, jako wypracowana baza działań nauczycieli naszej szkoły, stanowi dział w programie przedmiotu „przyroda”. Ścieżka ekologiczna, już nie w postaci wyodrębnionej godziny, jest realizowana przy udziale nauczycieli wszystkich przedmiotów. Przy jej opracowaniu uwzględniano przede wszystkim zagadnienia istotne dla pracy całej szkoły. Zajęcia są realizowane również w terenie, żeby uczeń mógł zapoznać się ze środowiskiem, w którym żyje, nauczył się dostrzegać i oceniać pozytywne oraz negatywne skutki działalności człowieka w miejscu swojego zamieszkania.

Realizację mojego autorskiego programu ścieżki ekologicznej rozpoczęli nauczyciele uczący w klasach czwartych w roku szkolnym 1999/2000. Działania prowadzono pod hasłem : „Środowisko, w którym żyję – mój dom, osiedle, ulica”. Zaplanowane zagadnienia były realizowane w następujących liniach tematycznych:

1. Wpływ codziennych czynności i zachowań w domu, szkole, miejscu zabawy i pracy na stan środowiska naturalnego.
2. Style życia i ich związki z wyczerpywaniem się zasobów naturalnych.
3. Przykłady miejsc, w najbliższym otoczeniu, w których obserwuje się korzystne lub niekorzystne zmiany w środowisku.
4. Degradacja środowiska: przyczyny, wpływ na zdrowie człowieka oraz związki z aktywnością człowieka.
5. Obszary chronione: ich znaczenie w zachowaniu różnorodności biologicznej. Zasady zachowania się na terenach chronionych.

Jako ilustrację, podaję przykład scenariusza z linii tematycznej nr 3 pt.: „Zwiad ekologiczny w najbliższej okolicy szkoły”. W zwiadzie brało udział 9 klas czwartych pod opieką wychowawców. Nauczyciele otrzymali dokładny scenariusz zajęć wraz z opracowaną przeze mnie (w oparciu o dokumenty z Archiwum Państwowego we Wrocławiu) historią Świniar (znajduje się tu, najbliższy szkole, zespół parkowo-leśny). Należy przypomnieć, że uczniowie zostali odpowiednio przygotowani przez nauczycieli przyrody do zajęć polegających między innymi na oznaczaniu roślin zielnych, drzew i krzewów. Sprawdzeniem zdobytej wiedzy i umiejętności były plakaty wykonywane, na godzinie wychowawczej lub po zajęciach lekcyjnych, przez uczestniczącą w zwiadzie zespół

uczniowskie. Uczniowie wykazali się dużą pomysłowością i zaangażowaniem w pracy nad plakatami (ze względu na nieuniknioną konkurencję między klasowymi zespołami).

Z racji rozlicznych działań w dziedzinie edukacji ekologicznej zostałam powołana, przez dyrektora szkoły, na koordynatora ścieżki ekologicznej. Do moich obowiązków należy:

- inspirowanie i organizowanie pracy nauczycieli;
- bycie „przewodnikiem” po ścieżce dla nauczycieli w zespole;
- proponowanie treści do realizacji na lekcjach różnych przedmiotów;
- poszukiwanie źródeł, zdobywanie materiałów, publikacji i informacji o możliwościach realizacji programu w szkole i poza szkołą;
- przygotowanie scenariuszy niektórych zajęć;
- współpraca z doradcą metodycznym z DODN, samorządem lokalnym, organizacjami proekologicznymi, jak LOP i PKE, ośrodkami kultury, bibliotekami, kościelnymi ośrodkami kulturalno-wychowawczymi, mediami itp.;
- przygotowanie programu ścieżki do realizacji w czasie zajęć lekcyjnych i pozalekcyjnych z poszczególnych przedmiotów;
- przygotowanie dla rady pedagogicznej sprawozdań z realizacji programu ścieżki ekologicznej.

Scenariusz zajęć
„Zwiad ekologiczny w najbliższej okolicy szkoły”
w ramach ścieżki ekologicznej.
Klasa IV

Cel:

- poznanie najbliższej okolicy szkoły,
- poznanie historii Świniań;
- rozpoznawanie drzew i krzewów w parku dookoła pałacu,
- poznawanie roślin zielnych;
- obserwacja rzeki Widawy,
- jakie zagrożenia dla przyrody stwarza człowiek (wysypiska śmieci, ścieki itp.).

Proponowany czas zajęć w terenie: 4 godziny.

Pomoce:

- Klucze do oznaczania: „Drzewa”, „Krzewy”, „Rośliny zielne”;
- opracowanie „Historia Świniań”;
- aparat fotograficzny;
- lornetka;
- notatniki, szkiecowniki.

Klucze pobierane w dzień wyjazdu i oddawane zaraz po powrocie – znajdują się na zapleczu pracowni przyrodniczej.

Przebieg zajęć:

Przed wyjazdem uczniowie zapoznają się z historią osady (na godzinie wychowawczej), w trakcie zwiadu opowiadają o poznanych faktach kolegom i prowadzącym nauczycielom.

Dojazd do Świniar autobusem miejskim, następnie prosto, obok transformatora i na lewo: zajęcia rozpoczynamy od młyna Agnes; od młyna idziemy przez park na prawo, kierując się ku pałacowi.

Zasada: nie zrywamy roślin, nie łamiemy gałęzi !!!

- Po drodze oznaczamy drzewa i krzewy, posługując się kluczami do oznaczania roślin.
- Zwracamy uwagę na rośliny, które rosną w runie.
- Obserwujemy rzekę Widawę.
- Wykonujemy zdjęcia interesujących obiektów (np.: roślin, zwierząt, wysypisk, pałacu itp.).
- Zwracamy uwagę na działalność człowieka na terenie parku.

*

Po powrocie do szkoły uczniowie wykonują plakat (jeden) obrazujący wyniki obserwacji prowadzonych podczas zwiadu. Plakat wykonany w czytelny sposób, na dużym arkuszu bristolu.

Prezentacja plakatów odbyła się 6 czerwca w sali nr 53 o godz. 9¹⁰ z okazji Międzynarodowego Dnia Ochrony Środowiska.